

ISSN 0321-1401

Дошкільне 8 виховання 2018

Щомісячний науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України для педагогів і батьків

У фокусі: До 100-річчя від дня народження В. Сухомлинського

**ПРІОРИТЕТ –
ОСОБИСТІТЬ**

**ПЛЕКАТИ
ГРОМАДЯНИНА
ЗМАЛКУ**

**ЗАПОВІДІ
БАТЬКАМ**

**"РАДІСНА"
МАТЕМАТИКА**

**ГІМНАСТИКА
ДЛЯ ДУШІ**

**ФІЛОСОФІЯ
ДЛЯ ДІТЕЙ
ТА ДОРΟΣЛИХ**

**ТЕАТР ЕТИЧНИХ
МІНІАТЮР**

*Під рідним небом, де степи й лани безкраї,
В любові хай синок Людиною зростає*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Андрусич Ніна Олексівна,
головний редактор видавництва
"Світлич".

Бех Іван Дмитрович, доктор
психол. наук, дійсний член НАПН
України, директор Інституту проб-
лем виховання НАПН України.

**Беленька Ганна Володими-
рівна**, доктор пед. наук, професор,
Педагогічний інститут КУ ім. Бориса
Грінченка.

Богуш Алла Михайлівна,
доктор пед. наук, дійсний член
НАПН України, Південноукраїнсь-
кий НПУ ім. К. Д. Ушинського.

Гавриш Наталія Василівна,
доктор пед. наук, професор, ДВНЗ
"ПХДУ імені Григорія Сковороди".

**Єфименко Микола Микола-
йович**, доктор пед. наук, профе-
сор, Бердянський ДПУ.

Кононко Олена Леонтівна,
доктор психол. наук, професор,
НДУ ім. Миколи Гоголя.

Ладивір Світлана Олексівна,
канд. психол. наук, Інститут
психології ім. Г. С. Костюка НАПН
України.

**Низковська Олена Вікторів-
на**, наук. співроб., ДНУ "Інститут
модернізації змісту освіти" МОН
України.

**Піроженко Тамара Олександр-
івна**, доктор психол. наук, Інсти-
тут психології ім. Г. С. Костюка
НАПН України.

**Смольникова Галина Вален-
тинівна**, канд. психол. наук, ІППО
КУ ім. Бориса Грінченка.

**Сухомлинська Ольга Васи-
лівна**, доктор пед. наук, дійсний
член НАПН України.

Тарасенко Галина Сергіївна,
доктор пед. наук, професор, Він-
ницький ДПУ ім. М. Коцюбинського.

Зміст

У фокусі: До 100-річчя від дня народження В. Сухомлинського

Педагогічна спадщина:
погляд сьогодні

Алла БОГУШ
Василь Сухомлинський
у вимірі століття 2

Творення Людини
Батьківська педагогіка
Василя Сухомлинського 3

Психологія

Іван БЕХ
Плакаємо особистість
Заповіти Василя Сухомлинського 6

Олена КАМІНСЬКА
Гімнастика для душі 14
Пелюстка і Квітка
Заняття з психогімнастики для дітей
старшої групи за однойменним
твором В. Сухомлинського 16

Компетентна відповідь

Світлана НЕРЯНОВА
Про тарифний розряд 9

Олена ШВАЧОВА
Про атестацію 9

Математика

Олена БРЕЖНЄВА
Математичний розвиток дітей
у світлі ідей "Школи радості" 10

Математичні ігри для дітей
старшої групи 12

Моральне виховання

Ірина МИХАЙЛОВА,
Світлана МЕДВЕДЄВА
Сила родини — в любові
Робота з дітьми старшої групи
за твором В. Сухомлинського
"А серце тобі нічого не наказало?" 18

Школа мислення

Тетяна ТОЦЬКА
Філософія для дітей та дорослих
За творами В. Сухомлинського 20

Грамадянське виховання

Галина СМОЛЬНИКОВА
Виховуємо патріотичні почуття
змалку 24

Українська народна іграшка
Освітній проєкт для дітей молодшої,
середньої і старшої груп 27

Фізичний розвиток

Надія СЛЄБА
Вогнегривий коник
Заняття з фізкультури для дітей
середньої групи за мотивами
однойменного твору
В. Сухомлинського 28

Образотворчість

Ліана МИКОЛАЄНКО
Грибочки для білочки
Заняття з оригамі для дітей
старшої групи 30

Посібник

Тетяна БУРЛАКА
Фетрові помічники
Посібники для дітей від 3 до 5 років 32

Освітні новини

Юлія ЖУРЛАКОВА
Стартував міжнародний
проєкт, присвячений цінностям
дошкільної освіти 34

Художня культура

Олена БИКАДОРОВА
Театр етичних мініатюр
Інценівки для дітей старшої групи
за творами В. Сухомлинського 37

Фотоконкурс "Наші діти"

На 1-й с. обкладинки: фото надіслала Євгенія Костюк, м. Київ

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Щомісячний науково-методичний журнал
МОН України для педагогів і батьків

№ 8 (924), серпень 2018

Виходить з 1911/1931 року

Головний редактор **Юлія Журлакова**

Редактори: **Ольга Мельник,**

Тетяна Небесна

Коректор **Ніна Любаченко**

Комп'ютерна верстка **Володимир Васильєв**

Свідоцтво про державну реєстрацію засобу масової
інформації: серія КВ № 6919 від 31.01.2003

Видруковано у друкарні ТОВ "Літера-Друк",
вул. Озерна, 6, оф. 122, Київ, 04209.

Свідоцтво ДК № 3689 від 28.01.2010 р.

Підписано до друку 26.07.2018. Формат 60x84 1/8.

Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 3,72.

Умовн. фарб.-відб. 14,88. Обл.-видавн. арк. 5,5.

Наклад індексу 1124 (загальний 6410). Зам. 180635.

Відповідальність за зміст рекламних матеріалів
несе рекламодавець

Адреса редакції:

04053, Київ-53, а/с 36.

E-mail: dv@dsvit.com.ua

Тел.: (044) 486-11-19,

(044) 486-13-32 (т/ф),

(099) 376-35-36

© Видавництво "Світлич", 2018

Забороняється копіювання або інше
відтворення матеріалів журналу

ВИХОВУЄМО ПАТРІОТИЧНІ ПОЧУТТЯ ЗМАЛКУ

Галина СМОЛЬНИКОВА,

канд. психол. наук,

доцент кафедри методики та психології
дошкільної і початкової освіти,

ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка

Останні кілька років патріотичне виховання залишається одним з провідних напрямів діяльності закладів дошкільної освіти. Педагоги шукають ефективні методи і шляхи формування в малят основ патріотизму, активної громадянської позиції. І доходять висновку, що бажаного результату не досягти лише гаслами, показною атрибутикою та масовими заходами. Потрібно достукатися до серця дитини. У цьому допоможуть подані нижче поради.

ДОРΟΣЛИЙ — ПРОВІДНИК У СПРИЙНЯТТІ ДІТЬМИ ДІЙСНОСТІ

Складні моральні почуття не є вродженими. Їх треба розвивати та виховувати у сім'ї, закладі дошкільної освіти, школі. Патріотичні почуття належать до найскладніших, тож їх іще не можна повністю сформувати в дошкільному дитинстві. Але саме в цьому віці закладаються їх основи.

Любов до Батьківщини для дитини — це любов до того, що її оточує, і до тих, хто нею опікується. Сім'я, близькі знайомі, дитсадок, інші діти, подвір'я, де малюк грається та ознайомлюється з різними предметами, явищами...

Діти завжди цікавляться всім, що відбувається у великому — дорослому — світі, але без допомоги батьків і вихователів їм важко виділити найістотніше та найхарактерніше у тому, що вони спостерігають навколо. Вони можуть приймати за головне нетипове й другорядне.

Дорослі мають бути посередниками між дитиною і навколишнім світом, спрямовувати та регулювати дитяче сприйняття дійсності. Через брак власного життєвого досвіду малята переймають у них оцінки життєвих подій. Саме тому так важливо, про що говорять і як поведуться батьки вдома, вихователі в дитсадку.

Поки в дитини ще не сформована цілісна система знань, а отже, оцінне ставлення до доброгo, корисного і поганого та шкідливого неглибоке, поки вона не усвідомлює себе частиною свого народу, не може бути і мови про дієвий патріотизм.

Сьогодні багате на яскраві факти, події, які справляють на дітей велике враження. Важливо,

щоб дорослі (батьки, вихователі) правильно пояснювали ці факти, керували процесом спостереження й допомагали малим осмислювати свої враження. При цьому варто враховувати *психологічні особливості дошкільнят* — їхню емоційність, конкретно-образне мислення, здатність активно реагувати на подразники з навколишнього середовища, наслідувати й поступово осмислювати їх. Знання цих особливостей допоможе **виховувати любов до Батьківщини на фактах, доступних дітям.**

Не слід вдаватися до абстрактних міркувань. Тільки спостереження, художні образи з дитячих книжок, картини, пісні, народні ігри, живе образне слово забезпечать бажаний результат.

Основні компоненти патріотичного (громадянського) виховання: опора на знання, ставлення, поведінку дітей, їхній досвід, урахування соціального та географічного оточення.

МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ

Методи формування моральних уявлень, суджень та оцінок дітей: спостереження, бесіди на соціальні теми, читання художньої літератури, розглядання та обговорення картин, ілюстрацій, творчі розповіді. Їх можна використовувати і на заняттях з усією групою, і в роботі з окремими дітьми чи групами, об'єднаними за інтересами.

✓ Довірчі бесіди

Індивідуальні бесіди і ті, які проводяться з невеликими групами дітей, допомагають забезпечити

інтимність обстановки, що спонукає дошкільнят до відкритості, відвертості. Важливо, щоб діти відчували ставлення дорослого до фактів та подій, про які йдеться. Адже вони рано починають розрізняти як щирість, зацікавленість, так і найменшу фальш, байдужість.

Завжди цікаво проходять **ранкові зустрічі щопонеділка**, під час яких педагог обговорює з вихованцями події вихідного дня: де вони побували з батьками, що цікавого бачили, а також чи допомагали рідним у домашніх справах. Вихователь демонструє позитивне емоційне ставлення до кожного учасника розмови, хвалить дітей за допомогу батькам. Це викликає певну реакцію в тих, кому нічим поділитися з однолітками: у дітей виникає бажання на рівних брати участь у таких обмінах враженнями, тобто побувати десь з батьками, виконати нескладні доручення, щоб наступного разу розповісти про це в групі.

Корисно давати спеціальні доручення: допомогти мамі чи бабусі накрити на стіл, підмести підлогу, витерти пил тощо. А потім розпитати в батьків, чи виконали діти завдання, як упоралися з ним.

Доречно, щоб і вихователь поділився спогадами про те, як ходив з батьками у дитинстві на прогулянки й екскурсії, як допомагав їм.

✓ Поєднання слова з ділом

Словесні (бесіди, читання, розповіді) чи словесно-наочні (розглядання й обговорення картин, ілюстрацій, слайдів) методи варто обов'язково поєднувати з практичною діяльністю дітей (трудовою, образотворчою тощо).

Дошкільнята можуть вирощувати квіти до Дня матері, виготовляти подарунки до днів народження батьків, членів родин, друзів, брати посильну участь в озелененні ділянок, у прибиранні снігу та листя, у прикрашанні кімнати, зали до свят тощо.

Головне, аби праця була корисною, мала практичне значення. Тільки тоді вона дає дітям відчуття участі в житті дорослих і країни, що вкрай важливо для виховання громадянських почуттів.

✓ Творчість

Образотворча діяльність (малювання, ліплення, аплікація) і конструювання сприяють передачі вражень від сприйнятого, розкривають ставлення дітей до навколишньої дійсності.

✓ Практичні ситуації

Неабияке значення у вихованні має і метод вправлення, коли дітей спонукають діяти в різних ситуаціях відповідно до норм та правил,

прийнятих у суспільстві: допомагати одноліткам, молодшим і старшим дітям, піклуватися про членів родин тощо. Це створює умови для зосередженості почуттів, сприяє виникненню співпереживання. Особливо цей метод дієвий, коли поєднується з прикладом дорослих.

✓ Ціннісне сприйняття довкілля

Дуже рано у світ дитини входить природа рідного краю — джерело перших знань і радісних переживань. Парк, ліс, поле, річка, озеро поступово оживають для неї: від першого загального сприйняття до зародження конкретних почуттів — з'являються улюблені куточки для гри, дерева, квіти тощо. Усі ці природні об'єкти стають своїми, близькими та рідними і залишаються в пам'яті на все життя.

До ознайомлення дошкільнят з рідним містом, селом обов'язково варто **залучати батьків**: порадити татам і мамам показати дітям свою вулицю, розповісти, чому вона так називається, які на ній розташовані установи, звернути увагу на те, яка вона чиста, широка, зелена, показати синам і донькам улюблені місця свого дитинства.

Украй важливо виховувати в малюків спостережливість та інтерес до всього, що відбувається навколо. Варто періодично **проводити прогулянки в одні й ті самі місця**, щоб діти могли побачити зміни, які відбуваються в природі, оновлення вулиць рідного міста, села тощо.

Можна, наприклад, організувати **спостереження за бугівництвом**. А потім запропонувати зробити колективний малюнок або створити споруду з бугівельного матеріалу, щодня вносячи в них зміни, які відбуваються на конкретному бугівництві. Принагідно варто розповісти, що в місті зводиться багато нових будинків, з'явилися цілі нові мікрорайони.

Оскільки життєвий досвід дітей ще незначний, а також з огляду на своєрідність їхніх процесів сприймання та мислення, варто розповідати їм здебільшого про сьогодення міста чи села, **а з минулого брати тільки те, що пов'язано з сучасністю**.

Цікавою для обговорення є і тема **“Відпочинок людей нашого міста”**. Вихователь повідомляє, як у місті піклуються про дітей, що для них споруджено (бібліотеки, кінотеатри, зоопарк, дитячі театри, ігрові майданчики в парках, будинки дитячої творчості тощо), залучає дошкільнят до обміну враженнями про своє дозвілля. Радимо уникати багатослівних пояснень, адже набагато більше важать вдала репліка, правильно дібрані епітети, порівняння.

Педагог пропонує вихованцям принести до садочка фотографії, вирізки з журналів, листівки, присвячені рідному місту, попередньо домовившись про це з батьками. З цих наочних матеріалів діти виготовляють тематичні альбоми: “Парки нашого міста”, “Мости нашого міста”, “Гарні споруди та історичні місця” тощо. Альбоми можна згодом використовувати на заняттях для унаочнення розповідей вихователя й дітей.

Після проведення низки екскурсій бажано запропонувати вихованцям **намалювати визначні місця, вулиці, будинки міста**. При цьому в жодному разі не варто підказувати, що і як малювати. Нехай дитина сама пригадає, що вона бачила, що їй найбільше сподобалося. Робити це бажано ввечері або наступного дня (не пізніше, щоб враження не забулися). Варто також провести бесіду “Наше місто (село)” за малюнками дітей.

Педагоги широко використовують у роботі зі старшими вихованцями такий ігровий прийом, як **освітня подорож**, у якій діти виступають екскурсоводами, розповідаючи про свій населений пункт.

Важливо, щоб наші хлопчики й дівчатка розуміли, що вони є частиною країни. Думка про те, що люди з інших міст та сіл приїжджають до них, аби відвідати музеї, виставки, побачити історичні пам'ятки, що місто або село, у якому живуть діти, дороге та цікаве іншим людям, породжує гордість за рідний край і усвідомлення його зв'язку з усією Україною.

Фотоконкурс «Наші діти»

**Екскурсії й походи рідним краєм
Надовго ми запам'ятаєм.**

(Надіслала Оксана Самоїленко,
ЗДО (ЦРД) “Росинка”, м. Вишневе, Київська обл.)

✓ Художнє слово

У кожній групі обов'язково мають бути різні літературні твори про рідне місто та Україну (відповідно до віку дітей). Вдало дібрані оповідання, вірші не тільки закріплюють знання дітей, а й викликають відповідні асоціації, почуття. Після читання твору розмову з дошкільниками слід спрямувати так, щоб закріпити емоційний вплив. Тож не варто ставити багато запитань. І вони мають не перевіряти знання сюжету, а закріплювати емоційність моменту. Важливо правильно визначити час для читання того чи іншого твору, враховуючи настрій дітей, попередню діяльність.

✓ Прилучення дітей до народного мистецтва і традицій

Ця робота здійснюється поступово — спочатку дитина сприймає окремі факти, потім за допомогою дорослих узагальнює їх, усвідомлює, що ці традиції у нашій країні існують дуже давно.

Вихователь облаштовує у групі **етнографічний куточок**, матеріали в якому слід час від часу змінювати, оновлювати. Якщо цього не робити, куточок не виконує виховної та пізнавальної функцій. Предмети народної творчості, побуту, костюми доцільно виставляти і в куточку самостійної діяльності. Тоді в дітей виникає бажання зліпити і розписати глиняний горщик, тарілку або на трафаретах з паперу намалювати український народний костюм, писанку, орнамент тощо.

ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ

Теми, що виносяться на обговорення з дітьми протягом року, мають повторюватися, продовжуватися, логічно пов'язуватися.

У практиці закладів дошкільної освіти добре зарекомендувало себе **тематичне планування**. Організована таким чином робота сприяє не тільки кращому засвоєнню дітьми знань, а й вихованню почуттів, оскільки дає змогу створити умови для повторення певних переживань. Таке повторення робить ці переживання глибшими та міцнішими. Водночас слід уникати емоційної адаптації, тобто звикання до сприйняття, що призводить до зниження інтересу та згасання почуттів.

Тож розпочинаючи роботу над тією чи іншою темою, важливо продумати, як підготувати вихованців до сприйняття фактів і подій, на яких прикладах варто спинити їхню увагу, а про що тільки згадати, як об'єднати дітей спільними переживаннями. Найсприятливіша для цього **проектна діяльність**. Для прикладу розглянемо проєкт “Українська народна іграшка”.

Українська народна іграшка

Освітній проект для дітей молодшої, середньої і старшої груп

Вид проекту: творчий, короткотривалий.

Мета: прилучення дітей до української народної культури.

Завдання проекту. Ознайомлювати дітей молодшого та середнього дошкільного віку з народною лялькою-мотанкою. Навчити виготовляти її вузликовим способом. Сприяти розвитку навичок ігрової діяльності, творчої уяви. Виховувати уважне ставлення до результатів своєї та чужої праці. Ознайомлювати старших дошкільників з історією походження ляльки-мотанки. Поповнити їхні знання про культуру українського народу (традиції, загадки, приказки, пісні). Вчити виготовляти іграшки з соломи, оцінювати з точки зору естетики результати продуктивної діяльності. Виховувати любов до Батьківщини.

План проектної діяльності

Дні тижня	Діяльність дітей 4-го і 5-го років життя	Діяльність дітей 6-го і 7-го років життя
ПОНЕДІЛОК	Перша половина дня	
	Бесіда "Моя улюблена іграшка". Малювання "Моя улюблена іграшка"	Бесіда "Чому діти люблять іграшки?". Малювання "Іграшка моєї мрії"
	Друга половина дня	
	Ігрова діяльність "Магазин народних іграшок" (надати можливість самостійно дібрати народні іграшки; власноруч виготовити нескладні іграшки з глини; підтримувати і розвивати творчі задуми дітей)	
ВІВТОРОК	Перша половина дня	
	Бесіда "Лялька-мотанка"	Бесіда "Українські народні іграшки" (походження, види)
	Друга половина дня	
Ознайомлення з експозицією міні-музею української іграшки		
СЕРЕДА	Перша половина дня	
	Розглядання у книжковому куточку альбомів українських народних іграшок	
	Дидактична гра "Подаруємо лялькам стрічки"	Дидактична гра "У кого така сама іграшка?"
	Друга половина дня	
Продуктивна діяльність "Виготовлення ляльки-мотанки"		Продуктивна діяльність "Виготовлення іграшки з соломи"
ЧЕТВЕР	Перша половина дня	
	Аплікація "Народна іграшка пташечка-щербетущечка" (доклеювання дзьобика та крилець до готового силуету іграшки)	Бесіда "Українські традиції. Зв'язок українського народу з природою" (розглядання іграшкових звірів і птахів, виготовлених традиційним способом із сіна, соломи)
	Друга половина дня	
	Обговорення приказок про свійських тварин і птицю. Продуктивна діяльність "Виготовлення з хустинки іграшкового зайчика" (вузликовим способом)	Промовляння українських народних закличок. Продуктивна діяльність "Виготовлення із соломи іграшкового птаха"
П'ЯТНИЦЯ	Перша половина дня	
	Розповіді дітей про експонати міні-музею української іграшки. Поповнення експозиції іграшками, виготовленими дітьми власноруч (на згадку бажано зробити фото експонатів міні-музею, щоб згодом помістити їх в альбом "Наша група")	
	Друга половина дня	
	Розповідь бабусі (дідуся) когось з вихованців групи про улюблену народну іграшку. Ігри з народними іграшками, виготовлення іграшок за бажанням дітей. Дарування іграшок рідним і близьким	

Робота педагогів з патріотичного виховання має зацікавлювати дітей подіями і фактами навколишньої дійсності, викликати емоційний відгук на них, сприяти проявам любові та гордості за свою родину, дитячий садок, місто, край, Батьківщину. ■